

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund

Styrelsens berättelse över förbundets verksamhet 1998

Styrelse från årsmötet 1997

Landshövding Ann-Cathrine Haglund,
ordförande (till årsmötet 2000)

Professor Carl Göran Andrae,
vice ordförande (till årsmötet 2000)

Landsantikvarie Stig Rydh,
ständig sekreterare

Bankdirektör Rune Skogum,
skattmästare (till årsmötet 1998)

Fru Barbro Andersson
(till årsmötet 1998)

Receptarie Karin Wendin
(till årsmötet 1998)

Ungdomskonsulent Karl Erik Berglin
(till årsmötet 1998)

Arkivarie Ulla Sjögarne
(till årsmötet 1999)

Pol. mag. Mirja Korpela
(till årsmötet 2000)

Herr Bengt Niklasson
(till årsmötet 2000)

Lantbrukare Åke Söderman
(till årsmötet 2000)

Fru Ma Sundquist
(till årsmötet 1999)

Ekonomie dr Hans Österberg
(till årsmötet 1999)

Arbetsutskott

ordföranden, vice ordföranden,
sekreteraren och skattmästaren.

Revisorer

Sven Lundkvist, Uppsala
Krister Persson,
Öhrlings Cooper & Lybrand

Suppleanter

Carl Birger Sveidqvist, Uppsala
Anders Norrström,
Öhrlings Cooper & Lybrand

Valberedning

Bodil Berndes, Vendel (sammankallande)
Lennart Hult, Uppsala
Eva Granstedt, Enköping

Representant i Sveriges hembygdsförbunds förtroenderåd (till 1998)

Mirja Korpela

Stiftelsen Upplandsmuseets styrelse

Åke Söderman, ledamot
Carl Göran Andrae, suppleant

Ombud till Sveriges hembygdsförbunds årsstämma 1998

Bengt Niklasson, Enköping
Mats Törnqvist, Gräsö
Dagny Almlöf, Rasbo
Anna-Märta Schmekel, Uppsala
Arne Ersson, Järlåsa

Ersättare

Sture Alm, Alunda
Astrid Danielsson, Uppsala

Olle Thorsmark, Fjärdhundra

Per Thunström, Knivsta

Gun Wallström, Björklinge

Antalet hembygdsföreningar anslutna till
Upplands fornminnesförening och hem-
bygdsförbund var den 31/12 1998 63.
Föreningarna hade tillsammans 12.130
medlemmar.

**Enskilda medlemmar utgjorde den
31/12 1998**

Betalande:	1 344	(1997: 1 424)
Ständiga:	73	(1997: 75)
Hedersledamöter:	7	(1997: 10)
Medaljörer:	42	(1997: 44)
Summa	1 466	(1997: 1 553)

Ekonomi

På styrelsens uppdrag har förbundets
kapitalplaceringar ombesörjts av skatt-
mästaren Rune Skogum i samverkan med
E Öhman J:r Fondkommission AB i Stock-
holm. Stiftelsen Upplandsmuseet har
enligt avtal med förbundet svarat för
medlemsregistrering, uppbörd av med-
lemsavgifter, värvning av nya medlem-
mar, meddelandeservice, årsboksredak-
tion, service till anslutna föreningar och
enskilda medlemmar samt för den
löpande ekonomiadministrationen med

redovisning, betalservice, årsbokslut, budgetunderlag och rapportering till styrelse och myndigheter.

Den ekonomiska förvaltningen för 1998 framgår av balans- och resultaträkningen för 1998 och 1997. Marknadsvärdet på aktier utgjorde den 31 december 1998 2.388 tkr medan det bokförda värdet utgjorde 2.765 tkr. Från Algot Blankfelts dödsbo har föreningen erhållit 336.510 kr att förvaltas som separat stiftelse.

Kvekgården i Örsundsbro är försäkrad för 1.146.000 kr.

Stiftelser

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund har förvaltningsansvar för sju stiftelser. Enligt stiftelselagens bestämmelser lämnas separata årsredovisningar för dessa. Stiftelserna är följande: Hilmer Åbergs fond, Landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond, Nils och Barbro Sundquists minnesfond, Upplandskretsen för hembygdsvårds fond, Ola Ehns minnesfond, Elisabeth Wensters minne, samtliga samförvaltade, samt Stiftelsen Constanze Anderssons donationsfond.

Enligt stiftelselagens bestämmelser skall under en femårsperiod 80% av avkastningen utdelas i enlighet med de stadgar som gäller för varje stiftelse.

Hilmer Åbergs fond, Elisabeth Wensters minne och Constanze Anders-

sons donationsfond har Upplandsmuseet som destinatär. Medlen skall huvudsakligen användas till utökande, vård och omhändertagande av museets samlingar men också till verksamhet i museet. Särskilt betydelsefull är Constanze Anderssons donationsfond, vars avkastning under året använts bl.a. till inköp av material för vård- och registreringsinsatser i samband med Sesam-projektet men också till utökning av museets samlingar. Bl.a. har till museets silversamling inköpts en begravningsked för ägaren av Söderfors bruk, Adolph Ulrich Grill. Skeden är tillverkad 1797 av Olof Yttraeus i Uppsala.

Från de övriga stiftelserna, vars avkastning skall gå till bl.a. forskning om uppländsk kultur samt insatser inom hembygdsvården har utdelats medel ur Landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond, redovisade under rubriken Vintering. Medel från Nils och Barbro Sundquists minnesfond, Ola Ehns minnesfond och Upplandskretsens för hembygdsvårds fond utdelades ej 1998, men delas ut 1999 och 2000.

Vinterting den 1 februari 1998

Den första söndagen i februari samlar Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund av tradition hembygdsföreningarna i Uppland till Vinterting. 1998 års Vinterting hölls i Hantverksföreningens lokaler i Uppsala med delta-

gande av cirka 70 representanter för hembygdsföreningarna.

Förbundets nya ordförande, Lands-hövding Ann-Cathrine Haglund hälsade deltagarna välkomna. Hon framhöll i sitt inledningsanförande betydelsen av det arbete som hembygdsrörelsens nära 500.000 organiserade medlemmar lägger ned på att vårda sin hembygds kultur-arv. En utredning har visat att hembygdsrörelsens medlemmar årligen lägger ned cirka 6 miljoner timmar på ideellt arbete.

Medel från landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond utdelades till Knutby-Faringe-Bladåkers Hembygdsförbund för reparation av en väderkvarn tillhörande hembygds-museet samt Söderfors hembygdsförening för inredning av utställningsmiljöer i det gamla Änkehuset i Söderfors bruk. Föreningarna fick 20.000 kronor vardera.

Disa Gilles pris för förebildlig insats inom uppländsk hembygdsvård gick till Villberga hembygdsförening. Föreningen har under 40 år med Erik Strand som drivande kraft byggt upp och ansvarat för det s.k. Enabygdsarkivet i Grillby med arkivalier, pressklipp, foton och annan dokumentation om livet i sydvästra Uppland.

Efter utdelningen höll biträdande landsantikvariern Håkan Liby föredrag om den nyutkomna boken Kläderna gör upplänningen, vilket också är titeln på en stor utställning i Upplandsmuseet.

Vid kaffestunden som avslutade mötet informerade Håkan Liby om föreningarnas möjligheter att presentera sin verksamhet i samband med Kulturåret 98 Uppland. Sesamantikvarierna Yvonne Billman och Kristina Friberg berättade om det hittills utförda arbetet i projektet och inbjöd föreningarna till de kostnadsfria kurserna i föremålshantering som genomförs inom projektets ram.

Vårstämma och vårutflykt

Förbundets vårutflykt och vårstämma som ägde rum söndagen den 7 juni lockade 150 deltagare. På inbjudan av 50-årsjubilerande Veckholms hembygdsförening ställdes färdan till södra Trögden, där Grönsöö slott var första resmålet. Deltagarna välkomnades av Carl Gustaf von Ehrenheim, Jacob von Ehrenheim ledde herefter en vandring i slottsmiljön, där snäckhuset, den Kinainspirerade paviljongen vid slottets brygga samt parken med ursprung i 1600-talet studerades.

Nästa mål var Kungs-Husby kyrka från slutet av 1200-talet som visades av Carl Gustaf von Ehrenheim.

Lunch intogs på Fagerudds konferensanläggning utanför Enköping där också vårstämman hölls.

Vårstämman leddes av förbundets ordförande Ann-Cathrine Haglund. Parentation hölls över de medaljörer och hedersledamöter som avlidit det senaste

året: Greta Arvidsson, Ragnar Edenman, Sigvard Larsson och Gösta Selling.

Till ombud för de enskilda medlemmarna till årsstämman valdes: Bo Lennart Anbäcken, Aina Bellander, Gilbert Berggren, Tore Blom, Gustav Brugård, Torbjörn Eriksson, Eva Gustavsson, Bengt Hallerström, Lennart Jansson, Bengt Jonsell, Carl-Göran Bergman, Margareta Martinsson, Karl-Erik Mörk, Åke Söderman, Kjell Tofters och Hans Österberg. Till suppleanter valdes Eva Håkansson, Bo Bärnheim och Ulf Sakrisson.

Förbundets förtjänstmedalj utdelades till Birger Wallén, mångårig ordförande i Vendels hembygdsförening för hans förtjänstfulla insatser för den uppländska hembygdsvården.

Efter stämman fortsatte färden till Hemsta i Boglösa där Berthold Beste, ordförande i både Veckholms hembygdsförening och Enköpings naturskyddsförening hälsade välkommen. Hemsta naturreservat som innehåller ett komplex av hållristningslokaler, gravar och boplatslämningar från bronsåldern ägs och vårdas av naturskyddsföreningen. Stig Rydh visade den största hållristningsytan vid Hemsta, dessutom den största i Uppland med över 700 figurer, bl.a. båtar, människobilder, hjulkors och älvkvarnar.

Det sista utflyktsmålet var förbundets eget friluftsmuseum, Kvekgården i Fröslunda socken, som visades av Håkan Liby. Kvekgården står inför omfattande upprustningsarbeten, bl.a. skall taken

återställas till ursprungligt utseende och hägnarna restaureras.

Höstutflykt

Söndagen den 27 september gick årets höstutflykt till Sigtunabygden under ledning av bitr. landsantikvarie Håkan Liby. Utflykten lockade 50 deltagare.

Under ledning av Sten Tesch, chef för Sigtuna museer och Elisabeth Claesson, biträdande chef gjordes en stadsvandring samt visning av den s.k. Lundströmska gården och Sigtuna museum. Under utflykten besöktes också Venngarns slott och 1600-talskapell samt Viby by med 1800-talsbebyggelse och lämningar efter ett cistercienserkloster från 1100-talet.

SESAM-projektet

Genom ekonomiskt tillskott från Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund kunde det regionala SESAM-projektet fortsätta under större delen av år 1998. Projektet, som startade 1996, hade som syfte att kartlägga föremålsamlingar hos hembygdsföreningar och vissa större enskilda samlingsägare samt att ge råd i vård-, katalogiserings- och digitaliseringsfrågor.

Nästan samtliga hembygdsföreningar i länet har besökts.

Två antikvarier, Kristina Friberg och Yvonne Billman, har varit anställda för uppgiften. De har sammanfattat resul-

taten av sitt arbete i rapporter till både föreningarna och till centrala organ som Kulturrådet, Kulturdepartementet och Sveriges hembygdsförbund. De har också utarbetat handledningar i föremålsvård och märkning, hållit 14 kostnadsfria kurser för hembygdsföreningarna i vilka 275 representanter för nära hälften av föreningarna deltagit samt handlett ALU-personal som arbetat i föreningarna. Flera hembygdsföreningar har köpt in det dataprogram för katalogisering av samlingar som utvecklats vid Upplandsmuseet. (Programmet har kostat 1.000 kronor inkl. moms).

Sesamprojektet visar att hembygdsföreningarna förvaltar ca 70.000 registrerade föremål vartill kommer ett stort antal oregistrerade. Många föreningar har bra lokaler för föremålsförvaring, men det finns också samlingar som förvaras på ett sådant sätt att föremål tar skada och på sikt riskerar att förstöras. Det konstaterades att 57 % av föreningarnas samlingar är i behov av vård. Sesamprojektet har inneburit en mycket värdefull kartläggning av en väsentlig del av det kulturarv hembygdsrörelsen förvaltar. Förhoppningsvis kan den vara ett stöd för att få medel för en god samlingsvård i framtiden.

Hembygd Öst

Sedan flera år träffas, 1–2 gånger per år, representanter för hembygdsförbunden i

Stockholms län, Södermanland, Uppland, Västmanland och Östergötland till möten i Hembygd Öst, ett informellt samarbetsorgan för erfarenhetsutbyte och gemensamma projekt. Under 1998 var Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund värd för ett möte i Uppsala. Under mötet behandlades ett gemensamt reseprojekt "I vikingars spår – upplev järnåldern i Mälardalen". Vidare behandlades guideutbildningar och framtidsstrategier för Hembygd Öst.

Årsmöte 1998

Årsmötet hölls söndagen den 4 oktober i Brunnsparvilljungen vid Eklundshof i Uppsala. I mötet som leddes av förbundets ordförande Ann-Cathrine Haglund deltog ett hundratal representanter för hembygdsföreningar och enskilda medlemmar. Stadgeenliga val hölls. Den nya styrelsen fick följande sammansättning.

Ordförande:

Landshövding

Ann-Cathrine Haglund, Uppsala
(till årsmötet 2000)

V. ordförande:

Professor Carl Göran Andrae,
Uppsala (till årsmötet 2000)

Ständig sekreterare:

Landsantikvarie Stig Rydh

Skattmästare:

Bankdirektör Rune Skogum, Sollentuna
(till årsmötet 2001)

Ledamöter:

Fru Anna-Märta Schmekel, Vänge
(till årsmötet 1999)

Fru Barbro Andersson, Torstuna
(till årsmötet 2001)

Fru Ma Sundqvist, Husby-Långhundra
(till årsmötet 1999)

Herr Bengt Niklasson, Enköping
(till årsmötet 2000)

Lantbrukare Åke Söderman,
Roslags-Länna (till årsmötet 2000)

Ek. dr Hans Österberg, Sundbyberg
(till årsmötet 1999)

Pol. mag. Mirja Korpela, Valö-Forsmark
(till årsmötet 2000)

Kyrkoherde Erland Söderström,
Vendel (till årsmötet 2001)

Herr Mats Törnqvist, Gräsö
(till årsmötet 2001)

Till revisorer på ett år valdes Lennart Jansson och Sven Lundkvist och till revisorssuppleanter Carl-Birger Sveidqvist och Anders Norrström.

Representant i Sveriges hembygdsförbunds förtroenderåd för ett år blev Mirja Korpela.

Till valberedning på ett år utsågs Bodil Berndes, sammankallande, Lennart Hult och Eva Granstedt.

Till ombud vid Sveriges hembygdsförbunds årsstämma 1999 valdes Bengt

Niklasson, Enköping, Dagny Almlöf, Rasbo, Arne Ersson, Järlåsa, Gun Wallström, Björklinge, Birger Wallén, Vendel. Till ersättare valdes Sture Alm, Alunda, Astrid Danielsson, Uppsala, Olle Thorsmark, Fjärdhundra, Per Thunström, Knivsta, MaryAnn Olarsbo, Leufstabruk.

Verksamhetsberättelsen för 1997 lades med godkännande till handlingarna och styrelsen beviljades ansvarsfrihet för verksamhetsåret. Utgifts- och inkomststat med en omslutning av

1.245.000 kronor fastställdes, vilket innebär oförändrade årsavgifter, 150 kronor per ombud för förening och 200 kronor för enskild medlem.

Vid mötet berättade Stig Rydh om läns museernas och Nordiska museets gemensamma projekt inför tusenårskiftet år 2000, Framtidstro. Upplandsmuseets projekt kallas "Barnen är vår framtid" och skildrar fyra olika skeden i den uppländska kulturhistorien: skiftet mellan hednisk och kristen tro för cirka tusen år sedan, vallonjärnets och brukens etablering på 1600-talet, jordbrukets förändringar vid mitten av 1800-talet samt en samtidsstudie av ungdomars tankar och förhoppningar om framtiden i dag. Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund kommer bl.a. att vara engagerat genom att årsboken år 2000 får temat Framtidstro. I övrigt planeras bl.a. en stor utställning och museibussresor till alla delar av länet.

Stig Rydh redogjorde också för med-

lemssituationen. Antalet enskilda medlemmar i Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund har under den senaste 10-årsperioden minskat med cirka 500 personer till cirka 1.500. Det är en tendens i många föreningar, bl.a. i STF och Sveriges hembygdsförbund att föreningsengagemanget sviktar. För Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund kan en fortsatt minskning innebära att den ekonomiska grunden för årsboks-utgivningen bortfaller. Det är därför angeläget med en aktiv medlemsrekrytering. I diskussionen framhölls bl.a. att man bör söka nå de enskilda medlemmarna i hembygdsföreningarna, f.n. cirka 12.000 personer och erbjuda dem medlemskap.

Bengt Niklasson informerade också om Sveriges hembygdsförbunds årsstämma i Ludvika 1998.

Mötet avslutades med att arkeologerna Bent Syse och Hans Göthberg informerade om den nyetablerade arkeologiska verksamheten vid Upplandsmuseet. Bent Syse, chef för den nya verksamheten såg fram emot ett gott samarbete med hembygdsrörelsen i arkeologifrågor.

Publikationer

Förbundet har under verksamhetsåret givit ut årsboken Uppland med Håkan Liby som redaktör. Förbundet har också utgivit Helena Harnesks bok Romantiska Uppsalabilder målade av Eric Österlund.

Kvekgården

Friluftsmuseet Kvekgården i Kveks by i Fröslunda socken ägs av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund. Upplandsmuseet svarar för personal, öppethållande, visningar, byggnadsvård och områdesskötsel. Kvekgården hölls öppen för allmänheten fredag till söndag från den 30 maj till 30 augusti. Kvekgården hade 1.471 besökare och de flesta deltog i någon form av visning. Särskild skolverksamhet har ägt rum veckorna 22–23 och vecka 35. Skolverksamheten har varit inriktad mot elever i årskurs fyra och har genomförts i samarbete med Lagunda hembygdsförening och Lagundaskolan i Örsundsbro och med stöd av Bertil Lidbergs minnesfond.

Kvekgården har också varit föremål för omfattande upprustningsåtgärder såväl beträffande husen som området. Mangårdsbyggnadens halmtak har lagts om och återförts till sitt ursprungliga utseende. Samtidigt har taken förstärkts och förbättrats på flera ekonomibyggnader.

Runt anläggningen har byggts cirka 200 meter ny gårdsgård. En ny entré, som leder in till gården från portlidret har öppnats och nya grindar har tillverkats med de äldre som förlaga. Planering för ny besöksparkering har också påbörjats.

Kulturåret 98

Under kulturhuvudstads- och kulturåret 1998 erbjöds hembygdsföreningarna i

Uppland kostnadsfritt utrymme i kulturårets programkalender för att berätta om sina arrangemang. Många hembygdsföreningar utnyttjade tillfället och ännu fler annonserade sin verksamhet i den programkalender som gavs ut av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund. 30 av länets hembygdsföreningar presenterade mer än 100 olika arrangemang, alltifrån nationaldagsfirande till bygdespel och kulturvandringar.

Upplandsmuseet och hembygdsrörelsen

Upplandsmuseets administrativa avdelning svarar för Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds kansli-funktion. Huvudansvarig för kontakterna med hembygdsrörelsen är biträdande landsantikvarien Håkan Liby. Museet har hållit kontakt med föreningarna genom personliga kontakter, föredrag och rådgivning. Museets samtliga avdelningar står till hembygdsrörelsens förfogande. Det innebär att föreningarna kan få råd om underhåll av byggnader, föremåls- och fotosamlingar och råd angående utställningar.

Årets stora utställning "Kläderna gör upplänningen" har besökts av flera hembygdsföreningar och biträdande landsantikvarie Håkan Liby som producerat utställningen och författat boken med samma namn har också hållit ett stort antal föredrag både i museet och hos föreningar ute i länet.

1997 utgick en inbjudan till länets hembygdsföreningar att utan kostnad besöka Upplandsmuseets faktarum för att ta del av bilder och arkivhandlingar som speglar den egna hembygden. Många hembygdsföreningar har hörsammat inbjudan och även enskilda hembygdsforskare har besökt faktarummet och fått hjälp med sökning i litteratur, samlingar och arkiv.

Stiftelsen Upplandsmuseet och Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund har ett avtal som reglerar fondförvaltning, administrativa tjänster (föreningskansli), redaktionell samverkan, förlagsverksamhet och försäljning, museal service till föreningen samt verksamhet vid Kvekgården.

Ann-Cathrine Haglund
ordf.

Stig Rydh
sekr.

